

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 24 november 2017

Mål nr

B 279-17

PARTER

Klagande

MNZ

Offentlig försvarare: Advokat HG

Ombud och offentlig försvarare genom substitution: Advokat MS

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. DF

Ombud och målsägandebiträde: Advokat CS

SAKEN

Grov misshandel m.m.

Dok.Id 140875

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45–12:00
13:15–15:00

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2016-12-16 i mål B 3673-16

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att det inte har förekommit rättegångsfel genom att målsäganden förhörts genom ljud- och bildöverföring utan att framträda i bild.

Högsta domstolen avslår jävsinvändningen.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd rörande målet i övrigt.
Hovrättens dom står därmed fast.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

HG ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av MNZ i Högsta domstolen med 15 098 kr. Av beloppet avser 12 078 kr arbete och 3 020 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

CS ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt DF i Högsta domstolen med 15 936 kr. Av beloppet avser 12 749 kr arbete och 3 187 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

MNZ har yrkat att Högsta domstolen återförvisar målet till hovrätten på grund av rättegångsfel eller ogillar åtalet och befriar honom från skadeståndsskyldighet. Om inget av dessa yrkanden bifalls har han yrkat att påföljden lindras.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om det har förekommit rättegångsfel.

Riksåklagaren och DF har anfört att det inte har förekommit rättegångsfel.

SKÄL

Bakgrund

1. MNZ åtalades, såvitt nu är av intresse, för grov misshandel (åtalspunkten 1) och misshandel (åtalspunkten 2). Målsägande var DF. Som bevisning åberopade åklagaren bl.a. förhör med henne.
2. Inför tingsrättens huvudförhandling gavs det in en skriftlig riskbedömning avseende DF, utförd av polisens brottsoffer- och personsäkerhetssektion. Det framgick att riskbedömningen inte bara avsåg förhållandet till MNZ utan även hade ett hedersrelaterat perspektiv, eftersom DF hade lämnat sin tidigare familj för att leva tillsammans med MNZ. Polisens bedömning var att det fanns en mycket hög risk för att MNZ skulle återfalla i våldsbrott mot DF, en hög risk för dödligt våld eller mycket allvarligt våld och en hög risk för att DF skulle drabbas av hedersrelaterat dödligt våld. Mot den bakgrunden rekommenderades att DFs utseende i möjligaste mån inte skulle röjas i samband med en rättegång.
3. På begäran av DF beslutade tingsrätten att hon skulle delta genom videokonferens utan att framträda i bild. Vid huvudförhandlingen närvarade hon på det sättet från en domstol på hemlig ort tillsammans med sitt målsägandebiträde.
4. Tingsrätten dömde MNZ för grov misshandel, misshandel och olovlig körning. Påföljden bestämdes till fängelse i ett år och en månad. I domskälen anförde tingsrätten att DF hade gjort ett trovärdigt intryck och att den bedöm-

ningen inte förändrades av att hon hade hörts utan att synas i bild. Hennes uppgifter fick enligt tingsrätten stöd av annan bevisning, såsom vittnesförhör och journalanteckningar. DFs berättelse kunde därför läggas till grund för bedömningen.

5. Tingsrättens dom överklagades av MNZ och DF. Sedan hovrätten med hänvisning till tilltrosreglerna hade beslutat att omförhör skulle hållas med DF begärde hon, under åberopande av polisens riskbedömning, att hon skulle tillåtas att delta vid huvudförhandlingen på samma sätt som skedde vid tingsrätten. MNZs offentliga försvarare anförde i yttrande att begäran inte föranledde någon erinran. Hovrätten beslutade tillåta DF att närvara vid huvudförhandlingen via videolänk utan att framträda i bild.

6. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom i skuld- och påföljdsdelen. I domskälen anges att det förhållandet att DF har lämnat sin berättelse utan att hon syns i bild i någon mån har påverkat möjligheten att värdera hennes uppgifter. Enligt hovrätten är det emellertid främst innehållet i hennes berättelse som är av avgörande betydelse vid bedömningen av hennes trovärdighet. Hovrätten har hänvisat till att hennes berättelse har fått starkt stöd av utredningen och att den därför kunnat läggas till grund för bedömningen.

Målet i Högsta domstolen

7. MNZ har gjort gällande att domstolarnas förfarande, att låta DF höras på det angivna sättet, har innefattat ett rättegångsfel och att hans rätt till en rättvis rättegång därigenom har åsidosatts. Han har anförts att han inte hade någon erinran mot att DF hördes genom videokonferens men att han opponerade sig mot att hon inte syntes i bild. MNZ har även anförts att tingsrättens ordförande varit jävig att avgöra målet på grund av de underhandskontakter hon haft med polisen inför huvudförhandlingen.

Den rättsliga regleringen om deltagande vid sammanträde inför rätten

8. Som huvudregel gäller enligt 5 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken att parter och andra som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig i rättssalen. Enligt andra stycket kan emellertid rätten, om det finns skäl för det, besluta att deltagande i stället ska ske genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring. Vid den bedömningen ska rätten särskilt beakta de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen (första punkten) och om någon som ska delta i sammanträdet känner påtaglig rädsla för att vara närvarande i rättssalen (andra punkten). Deltagande genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring får inte ske om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter (tredje stycket).

9. Även andra omständigheter än de som anges i 5 kap. 10 § andra stycket kan beaktas vid bedömningen av om en part eller annan ska tillåtas att delta i ett sammanträde på annat sätt än genom fysisk närvaro i rättssalen. Ett exempel som nämns i motiven är säkerhetsskäl. (Se prop. 2004/05:131 s. 225, jfr även SOU 2017:46 s. 238 ff.)

10. Vid den olämplighetsbedömning som ska göras enligt bestämmelsens tredje stycke bör rätten ta hänsyn till bl.a. vilken roll personen har, målets karaktär och rättens möjligheter att värdera bevisningen. Rätten har vid sitt ställningstagande att göra en helhetsbedömning. Betydelsen av att en person inställer sig i rättssalen måste vägas mot de omständigheter som talar för att personen inställer sig på annat sätt. I motiven anförs att starka skäl måste föreligga när det är fråga om förhör med en person som utgör den avgörande eller enda bevisningen. Det anges även att det kan finnas situationer där en persons närvaro i rättssalen bedöms som så avgörande att tekniken inte kan användas, oavsett hur starka skälen för detta är. (A. prop. s. 95 f. och s. 225 f., jfr angående äldre rätt NJA 1997 s. 822 och NJA 1998 s. 862.)

11. Även om stor hänsyn normalt bör tas till parternas uppfattning om hur ett deltagande ska ske, så är det rätten som har det yttersta ansvaret för att mål i allmänhet och brottmål i synnerhet blir tillfredsställande handlagda och att befogade rättssäkerhetsanspråk tillgodoses. Vid sin bedömning av hur bevisningen ska presenteras har rätten även att beakta de krav på en rättssäker process som uppställs i Europakonventionen (se även 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen).

Europakonventionens krav på förhör med bevispersoner

12. I rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6 Europakonventionen ingår att den som står anklagad för brott ska ges en adekvat och lämplig möjlighet att angripa förhørsutsagor och ställa frågor till vittnen och andra personer som hörs (jfr artikel 6.1 och 6.3 d). När frågan uppkommer huruvida en rättegång svarar mot konventionens krav ska domstolen bedöma om det rättsliga förfarandet i sin helhet kan anses rättvist. (Se t.ex. Europadomstolens avgörande *Schatschaschwili v. Germany* [GC], no. 9154/10, ECHR 2015.)

13. Europadomstolens praxis rörande artikel 6.3 d gäller huvudsakligen fall där den tilltalade inte har fått möjlighet att ställa frågor till en person vars utsaga åberopas som bevisning mot honom eller henne. Domstolen har även uttalat sig om s.k. anonyma vittnen. Som utgångspunkt är det inte förenligt med konventionen att en domstol till nackdel för den tilltalade grundar sitt avgörande enbart på en utsaga som lämnats under nu angivna omständigheter. Europadomstolen har emellertid funnit att det inte nödvändigtvis står i strid med artikel 6. En viktig faktor vid prövningen av om förfarandet kan godtas är om det har förelegat goda skäl för det. Ett skäl kan vara att förhörspersonens liv, frihet eller personliga säkerhet står på spel. Eftersom även sådana intressen skyddas av Europakonventionen bör konventionsstaterna organisera sina

straffprocesser så att dessa intressen inte äventyras på ett oförsvarligt sätt. (Se Europadomstolens avgöranden *Unterpertinger v. Austria*, 24 November 1986, Series A no. 110, *Doorson v. the Netherlands*, 26 March 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-II, *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC]*, nos. 26766/05 and 22228/06, ECHR 2011 och *Schatschaschwili v. Germany*. Se även Hans Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 5 uppl. 2015, Zeteo den 15 september 2015, s. 277 ff.)

14. När den omstridda utsagan utgör den enda eller avgörande bevisningen mot den anklagade, eller i vart fall när den är av betydande vikt, krävs det att domstolen med största möjliga omsorg sörjer för och försäkras om att förfarandet ändå kan anses rättvist (se *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* och *Schatschaschwili v. Germany*).

15. Den omständigheten att en målsägande eller ett vittne med tillämpning av bestämmelserna i 5 kap. 10 § rättegångsbalken deltar i en rättegång genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring hindrar inte i sig den tilltalade från att förhöra personen. Inte heller är det fråga om att den hördes identitet ska vara dold. Europadomstolens avgöranden som rör prövningen av om ett förfarande är förenligt med artikel 6.1 och 6.3 d kan emellertid ändå ge ledning vid den prövning som rätten har att göra enligt rättegångsbalkens reglering.

Bedömningen i detta fall

16. Domstolarnas beslut att låta DF delta genom ljudöverföring tillkom efter rekommendation av polisen som bedömde att hon löpte hög risk att drabbas av dödligt våld. Såvitt framkommit fanns det inte några alternativa åtgärder som hade kunnat förebygga eller avhjälpa risken. Skälen för att hålla förhöret på det sätt som skedde var således mycket starka. Frågan är om förfarandet ändå ska anses ha varit olämpligt.

17. Vid förhöret befann sig DF i en domstolslokal tillsammans med sitt målsägandebiträde. Förhöret får därmed anses ha skett under former som så långt möjligt har säkerställt att hon kunde fritt lämna sina uppgifter. Såvitt framgår har försvararens möjligheter att angripa hennes utsaga inte påverkats av det förhållandet att hon inte var synlig i bild.

18. Vid prövningen av åtalet för misshandel (åtalspunkten 2) fäste domstolarna stort avseende vid uppgifterna från ett vittne som gav ett klart och entydigt stöd åt åtalet. I den delen kan förhöret med DF inte sägas ha haft någon avgörande betydelse för bedömningen. När det gäller åtalet för grov misshandel (åtalspunkten 1) var DFs uppgifter av central betydelse. Det fanns emellertid ytterligare bevisning, främst gällande hennes skador och hennes agerande i samband med händelsen, som gav stöd åt hennes berättelse. Domstolarna har värderat DFs uppgifter med försiktighet och omsorgsfullt bedömt tillförligheten av hennes uppgifter i ljuset av den övriga bevisningen.

19. Det bör också vägas in att MNZ genom sin offentlige försvarare uttryckligen förklarade i yttrande till hovrätten att han inte hade någon erinran mot målsägandens begäran, som innebar en hemställan om att bli hörd utan att synas i bild.

20. Under nu angivna förhållanden får det anses att domstolarna har med den omsorg som varit möjlig försäkrat sig om att MNZs rätt till en rättvis rättegång har tillgodosetts.

21. Domstolarnas beslut att låta målsäganden delta vid huvudförhandlingen genom ljudöverföring kan därför inte anses stå i strid med bestämmelsen i 5 kap. 10 § rättegångsbalken. Det innebär att det inte har förekommit rättegångsfel i detta hänseende.

Frågan om jäv

22. Domstolen har en skyldighet att sörja för säkerheten i rättssalen. Enligt en dagboksanteckning har tingsrättens ordförande med anledning av den ingivna riskbedömningen samrått med polisen inför huvudförhandlingen. Det som förekommit kan inte anses utgöra en sådan omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för domarens opartiskhet i målet (se 4 kap. 13 § 10 rättegångsbalken).

Slutsats

23. Den i prövningstillståndet ställda frågan ska besvaras i enlighet med det som nu har sagts. Det finns inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ella Nyström (referent), Ingemar Persson, Lars Edlund och Petter Asp
Föredragande justitiesekreterare: Katarina Sergi